

Особливості прояву процесу повторної термінологізації сучасної англійської економічної лексики

Сучасне мовознавство особливу увагу приділяє науковим розвідкам різних аспектів термінологіки [1; 2; 3; 4] у тому числі спеціалізації галузевих одиниць [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 11; 12]. Проте не дослідженим залишається питання термінологізації сучасної англійської економічної лексики з урахуванням міжсистемної мотивуючої взаємодії на рівні планів змісту та вираження.

Між словником літературної мови і спеціальними сферами відбувається глибока і складна взаємодія по двох напрямках: лексичному і структурному [1: 45], видом якої є термінологізація [5: 73; 6: 243; 7: 36-37]. Лінгвістичні дослідження вказують на такі види вторинної номінації, як перенесення за подібністю [4: 52; 5: 71-75; 6: 243-244; 7: 37; 11: 37; 12: 102-104], за суміжністю [4: 52; 5: 71-75; 6: 243-244; 11: 38; 12: 102-104], функціональну термінологізацію [3: 20; 4: 51; 11: 84], транстермінологізацію (повторну термінологізацію) [5: 73; 6: 243-244] і несемантичне перенесення (наша назва) [4: 55; 7: 37]. Залежно від обсягів вихідного і похідного значень і від ознак першого і другого референтів класифікуємо аналогічні способи утворення економічної лексики, які, слідом за А.В. Грицьківим, вивчаємо як міжсистемну мотивуючу взаємодію на рівні планів вираження та змісту [2: 1, 14]. Відбувається встановлення певних асоціативних зв'язків, які мотивують запозичене слово [2: 14].

Коли матеріальна оболонка спеціальної одиниці, яка належить до іншої галузі, залучається на основі метафоричних чи метонімічних асоціацій для побудови мовної форми економічної лексеми, маємо транстермінологізацію на рівні плану вираження. Саме так утворено економічну одиницю “амортизувати” – **amortize** = “to wipe out, to

pay off a debt gradually over the years by setting aside money each year, usu. by means of a sinking fund" [14: 24], матеріальна оболонка якої (*amortize*) запозичена з юридичної справи. В основі повторної термінологізації "лежить подібність процесів різних сфер наукової діяльності людини" [8: 41]. Можливість метафоричного перенесення фахової лексеми **amortize** зумовлена тим, що зміст економічного поняття містить ознаки "віддавати", "власність", які присутні у відповідному юридичному понятті: "to hand over property to a corporation or charity for ever" [14: 24]. "Паралельне вживання термінів викликане синтезом наук, перетином їхніх окремих галузей" [8: 41]. Опрацьований матеріал показує, що 17 економічних лексем взаємодіють з семантично ізольованими термінологіями військової (**take-over** – "передача оборонних позицій" / "придбання контрольного пакета акцій" [10: 444]), технічної (**gear** – "механізм" / "механізм економічного розвитку" [9: 18; 16: 234; 17: 202]), фізичної (**half-life** – "період піврозпаду радіоактивного елемента" / "період розквіту перед спадом" [9: 97]), морської (**aviso** – "посильне судно" / "авізо" [13: 168]), залізнично-дорожньої (**shunting** – "маневри" / "купівля товару за одну валюту і його продаж за іншу" [10: 243]), будівничої (**substructure** – "фундамент" / "інфраструктура" [10: 399]), електричної (**switch** – "комутатор" / "торгові операції між двома країнами при посередництві третьої" [10: 427]), широкої спеціальної (**steady-state** – "стаціонарний" / "порівняно стійкий" [10: 357]), церковної (**imposition** – "рукопокладання" / "податок" [9: 215]) галузей суто на рівні плану вираження – метафорично, що складає 70,83% від загального числа повторнотермінологізованих базових одиниць. Проте найактивнішим виявляється зв'язок з юридичною системою, яка стає донором шести економічних одиниць (**reversion** – "повернення прав" / "страховка, яка виплачується після смерті" [10: 87]).

Коли йдеться про план змісту, досліджуємо процес формування значення терміна [2: 1]. При повторній термінологізації семантичні складники якоїсь фахової системи використовуються для утворення нового економічного значення: формування не тільки матеріальної але

й дефінітивної оболонки терміна відбувається у взаємодії поняттєвих і спеціальних систем обох галузей. У результаті виникають відносини семантичної деривації, критерієм якої є наявність в одній системі термінів, які в семантичному аспекті є похідними від елементів іншої системи [2: 10]. Наприклад, термін **assets** у юридичній субмові має значення *“property which can be used for the payment of the debts of a dead person or of a person who cannot pay all he owes”* [14: 35], натомість у економічній справі він має іншу семантику – *“all things owned by a person or business and having some money value, esp. if they can be used to pay debts, produce goods, or in some way help the business to make a profit”* [14: 34]. Економічне поняття **assets** формувалося під суттєвим впливом юридичного: семантичні складники *“property”, “can”, “be used”, “payment”, “debts”* було вилучено з поля юриспунденції та пристосовано до нових умов оточення, де присутні компоненти *“business”, “money”, “value”, “produce”, “goods”, “profit”* – маємо метафоричне перенесення ряду елементів. Це дозволяє зарахувати термін **assets** у зміненому значенні до економічної лексики. Крім значенневих складників слово **assets** перейняло із юридичної лексики ще матеріальну оболонку (*assets*). У економічній галузі п'ять лексем взаємодіють з юридичною (**domicile** – *“постійне місце проживання” / “місце платежу по векселю”* [13: 603]), одна з військовою (**post** – *“пост”, “позиція” / “посада”* [14: 401; 9: 740]) й з технічною (**sight** – *“оглядовий” / “той, що оплачується при пред'явленні”* [10: 248]) галузями на рівні плану змісту та вираження з інкорпоруванням одного або двох семантичних складників, тобто 29,17% від загальної кількості базових повторнотермінологізованих слів.

Таким чином, статистичний аналіз демонструє: 1) застосування способу повторної термінологізації субмовою економіки для формування свого базового лексичного складу у кількості 24 одиниць (2,35%), 2) суттєву перевагу міжсистемної мотивуючої взаємодії на рівні плану вираження, що залучає до економічної системи 17 (70,83%) мовних оболонок спеціальних одиниць; на двох рівнях задіяно 7 (29,17%) термінолексем, 3) активне переплетення на обох

рівнях юридичної лексики з економічною, бо юриспруденція “віддає” 11 слів (45,83% від транстермінологізованих базових одиниць) для потреб економічної мови.

Перспективу даного дослідження вбачаємо в можливості застосувати частину отриманих результатів у вивченні інших шарів термінологічної лексики сучасної англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Англо-русский словарь по экономике и финансам / Сост. А.В. Аникин. – Санкт-Петербург: Экономическая Школа, 1993. – 590 с.

2. Андрусак І. Особливості утворення семантичних неологізмів у англійській мові кінця ХХ століття (з когнітивної точки зору) // Проблеми романо-германської філології: Матеріали міжнар. наук. конф. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – С. 70-79.

3. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. – М.: Изд-во лит-ры на ин-х языках, 1959. – 351 с.

4. Грицьків А.В. Міжсистемна взаємодія як чинник терміноутворення (на прикладі англомовних фінансових термінів): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / ЛГУ ім. Івана Франка. – Львів, 2004. – 20 с.

5. Дуда О.І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно банківської справи): Дис... канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів, 2001. – 258 с.

6. Іщенко В.Л. Англійський багатоконпонентний економічний термін (парадигматичний та синтагматичний аспекти): Дис... канд. філол. наук: 10.02.04. – Полтава, 2002. – 181 с.

7. Ктитарова Н. Вторинна номінація в українській металургійній термінолексичі та її види) // Проблеми української термінології: Вісник держ. ун-ту “Львівська політехніка”. – Львів, 2000. – № 402. – С. 243-244.

8. Новый большой англо-русский словарь / Под ред. Ю.Д. Апресяна, Э.М. Медниковой, А.В. Петровой и др.: в 3-х томах. – 5-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 2000. – Т. 1. – 832 с.

9. Новый большой англо-русский словарь / Под ред. Ю.Д. Апресяна, Э.М. Медниковой, А.В. Петровой и др.: в 3-х томах. – 5-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 2000. – Т. 2. – 832 с.

10. Новый большой англо-русский словарь / Под ред. Ю.Д. Апресяна, Э.М. Медниковой, А.В. Петровой и др.: в 3-х томах. – 5-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 2000. – Т. 3. – 832 с.

11. Рогач Л.В. Місце лінгвістичної термінології в системі англійської літературної мови // Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. пр. – Ужгород: УДУ, 1999. – С. 39-43.

12. Сердобинцева Е.Н. Способы переноса при семантическом образовании профессиональных слов // Семантика языковых единиц: Доклады 5-й междунар. конф. – М.: Физкультура, образование и наука, 1996. – Т. 1. – С. 102-104.

13. Тягло Л.В. Загальноживана лексика як один із засобів номінації в галузі авіаційної та ракетно-космічної техніки // Сучасні проблеми термінології та термінографії: Тези доповідей міжнар. наук. конф. – К.: КМУЦА, 2000. – С. 36-37.

14. Цаголова Р.С. Лексико-семантические особенности политико-экономической терминологии. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1985. – 148 с.

15. Циткина Ф.А. Терминология и перевод. – Львов: Вища школа, 1988. – 157 с.

16. Longman Business English Dictionary / D. Summers. – Barcelona: Cayfosa-Quebecor, 2001. – 533 p.

17. Longman Dictionary of Business English / Revised by J.H. Adam. – Longman: York Press, 1989. – 564 p.